

TASPINAR

C. H. PARTİSİ
DÖRDÜNCÜ BÜYÜK KURULTAYI
ANDAÇI
9 - MAYIS - 935

Sayı : 31

9 - Mayıs - 1935

15/5/1935

İÇİNDEKİLER.

9 Mayıs

C. H. P. ve Karakteri.

Atatürk Diyorki.

Teşekkür.

9 Mayıs Önünde.

9 Mayıs münasebetile.

Müdafaai Hukuk cemiyeti,

Acı günlerimizden.

C. H. P. Köy ve Köylü.

Yusuf Mazhar Âren.

Sami Akyol.

Afyon sayı H. Çerçel.

Faruk Şükrü Yersel.

Salih Kesri.

M. Z. Çerçel

ABONE :

Seneliği [120] kuruş. Abone için Halkevine
müracaat edilmelidir.

İmtiyaz sahibi : Ahmet Sami

Neşriyat müdürü : Sami

Basıldığı yer: Doğan Matbaası - Afyon

Partimizi Kuran ve Koruyan
En Büyüğümüz.

5037594
1935-3-31-36

TAŞPINAR

Cilt : 3.

Sayı.31.

Afyon Halkevi Tarafından
Her ayın ondokuzunda çıkarılır.

İdare Yeri : Afyon Halkevi.

9 Mayıs 1935.

9 MAYIS.

OSMAN FERİT SAĞLAMIN
TÜRK TARİH KURUMU'NA
ARMAĞANIDIR

9 Mayıs.. İlk baharın en taze ve tatlı günü.. Yer, gök, dağ, taş en güzel görünüşle gözleri alıyor. 9 Mayısı bundan daha iyi yaraşan gün olamaz. Sanılır ki ağaçlar, çayırlar, bağlar, bahçeler en süslü urbalarını bu günün ünü için geymişlerdir. Kuşlar en tatlı şarkılarını, çiçekler en hoş renklerini bu güne hazırlamışlardır.

Tıbbi Türk Ulusunun ağaç gibi köklü, çiçek kadar güzel, toprak kadar geniş umudunu C. H. Partisine bağladığı gibi. Yılın en gönül çeken bir gününde C. H. Partisi kurultayının önliyeceği işler, verceği kararlar üzkez o gün kadar parlak ve değerli olacak..

Sivas'ta doğan, Ankara'da serpilen ve Türkiye'nin her bucağına dal budak salan C.H. Partisi yurd üstünde iyiliği koruyan, kötülüğü tokatlıyan kutsal bir kanad gibi duruyor. Bu kanad, onbeş yıldır yurda kötü bakan her surati tokatladı; her hayrı ülkeye yordu, her öreni bayındırladı, her dolu sevindirdi, her öksüzün yüzünü güldürdü.

Tabiat gülüyor, böbekler gülümsüyor, gelinler şen, gençler yürekleri erk dolu, kuşlar ötüyor, dereler taşıyor ve bu gün Ankara'da toplanan Büyük Parti Kurultayını selâmlamak ve kutlamak yolunda Taşpınar çoşgun bir hızla bünğülüyor.

Taşpınar.

C. H. PARTİSİ ve KARAKTERİ

Yusuf Mazhar Âren

Büyük inkılaplar yapmış, siyasi tecrübeler geçirmiş -fende, medeniyette evrene hocalık etmiş- olan Fransa'ya 1871 felaketinde bir hükûmet şekli vermiye, ne "Tiyer,"in bilgisi ne "Makmahon,"un şöhreti nede "Gambeta,"nın heyacanlı vatanperverliği yetmemişti. Tarihine ve asaletine hürmetimiz olan Fransız ulusu o dalgalı ve karışık durumdan bir kaç seneler çıkamamıştı.

Halbuki siyaset ve inkılapda yeni -fende ve terakkide geri- iğten ve dıştan bütün yabancı evrenin üzerine çökerttiği ağırlıklar altında ezgin, muazzam devletlerle yaptığı uzun harpde bitirilmiş ve bitgin, kıvıldanamıyacak kadar yorgun; nefes almaktan başka şey dileyemeyecek kadar osançlı sanılan Türk uğradığı felaket karşısında çarcabuk derli toplu bir devlet yapabilmek kendisini uçurumdan kurtardıktan başka yükselmiş ve tanınmıyan yeni bir hayata kavuşmuştur.

Altıbin yıllık evrensel tarihte bu çeşidi görülmiyen bu hadisenin acap sebebi ne idi? Bunun sebebi iki amilin bir araya gelmesinden hasıl olan kudretti:

I — Türk milletinin soy büyüklüğü.

II — Atatürkün o büyüklüğün en yüksek noktasında olması.

Bunu kaydettikten sonra dördüncü genel kongresi münasebetile Halk Fırkasının karakterini izaha çalışıyorum.

Fakat bu izahın şümüllü ve vazih olabilmesi için bizde (Fırka)ların -meşrutiyet devrindeki- tarihlerini yapmak icap eder.

"Taşpınar,"ın bu sahifelerine sığmayacak kadar uzun olan o tarihin tafsilatını hepimiz az çok tanıdığımızdan o fırkaların ne kadar çürük, ruhsuz, cansız, halksız olduğunu göstermek için bir hatıranın naklini münasip gördüm.

Türk vatanı paylaşılmış, Türk ulusu esir milletler arasına sokulmuş -yurd her tarafında galipler tarafından yavaş yavaş işgal, İzmir baskınla zabdedilerek -bir posa haline gelmiş olan ordumuzun silâhları alınmışa başlandığı zaman şaşırmış, ve yürek sızısına uğramış olan halkın istediği kurtuluş yolunu göstermeği vadeden çeşit çeşit isimlerle türlü türlü fırkalar, cemiyetler zuhur etmişti.

ATATÜRK DİYORKİ

Ey Türk gençliği,

Birinci vazifen Türk istiklâlini; Türk cümhuriyetini ilelebet, muhafaza ve müdafaa etmektir. Mevcudiyetinin ve istiklâlinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dahili ve haricî bedhahların olacaktır. Bir gün istiklâl ve cümhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen vazifeye atılmak için, içinde buluna-
cağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmiyeceksin. Bu imkan ve şerait, çok namüsaî bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cümhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mü-
messili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zaptedilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elim ve daha vahim olmak üzere, memleketin dahilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hatta hiyanet içinde bulunabilirler. Hatta bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlilerin siyasi emelleriyle tevhit edebilirler. Millet yoksulluk içinde; zaruret içinde harap ve bitip düşmüş olabilir. Ey Türk istiklâlinin evlâdı! işte bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâlini ve Türk cümhuriyetini korumaktır. Muhtaç olduğun kudret da-
marlarındaki kanda mevcuttur.

Bunları 1335 senesinin Mayıs'ında- İstanbul'da "Binbir direk,,deki "millî talim ve terbiye,, cemiyetinin salonunda toplu olarrk görüyoruz.

Siyasî bir fırka şekli verdiğimiz eski "Çiftçiler derneği,, nin mümessilleri olarak Dr. Mustafa Hülusi ile ben orada bulunmuştum.

Kendilerine ve sözlerine büyük ehemmiyet verilmediğini gören adamların hiddetli ve şiddetli sözleri, kadın hukukuna riayet edilmemesinin bu felaketleri getirdiğini telmih eden bayanların şikâyetleri öyle bir ceryan almışdık, kendiliğinden hasıl olacak bir şeyin -halas ve felâh- şeref ve faidelerine istihkak iddia etmek için şimdiden namzetlik koymaktan başka bir emel takip olunmadığı kanaatini hasıl etmiştik.....

Birleşmek, elele çalışmak -muayyen bir programla hedefe yürümek- için yapılan bu toplantıda hiddet ve şiddetin derecesi arttıkça arttı, nihayet sövüp saymağa vardı...

Bu görültüyü bastıramıyan -kendisini zapdedemiyerek sandalyesinin üzerine fırlayanları teskin edemiyen- konre reaside şaşırdı, sustu... Melâl ve hayret içinde karğışılığı seyir ve temaşa etmeye başladı.... Acı bir itab da bu görültüyü dindiremedi: [*] (Efendiler!... Kendinize geliniz.... Utanınız.... Burada bir birnirimize sövmek için mi toplandınız?... Bizansın son gününü tekrar yaşıyorsunuz...)

Ben yurd ile ulusun kucaklaşarak döşemeler üzerinde can çekiştiğini o salonda sezdim ve o salonda dağıtılan mürekkebi kurumamış, matem şeklindeki bir kâğıdı okuyanların,, üzerine su dökülmüş bir ateş gibi sönerek -bastonu kapub- savuşmağa başladığına şahit oldum. Bu kâğıdın siyah hatlarla çerçivelenmiş münderecatı şu idi:

"Amerika sefareti maiyetine memur İskorpiyon yatına telsiz telğrafla şimdi vaki olan resmî tebliğden anlaşıldığına göre üçler meclisinin bu gün akdeylediği celsede devletimizin hayatı siyasiyesine hitam verilmesi tekarrür etmiştir.,,

Bastununu alıpda kaçışanlar için Dr. Mustafa Hülusi bana:

— Bunlar şimdi İngiliz muhipleri cemiyetine kaydolunmağa giderler. demişti.....

O senenin Eylûlunda Sivas'da gine bir toplantı vardı...

[*] Bu sözleri söyleyen Hazinei Hassa Hukuk Müşavri Bay İhsan'dır.

Yeni Türk'îye ve bütün Türk'lük ulus ve yurdu kurtaran, yenileştiren acun içinde ve eşsiz bir varlık yapan Atatürke, borçludur. Yurdun en karanlık günlerinde ulusa 'can veren her taraftan saldıran düşmanlara karşı (Müdafaai hukuk) kurumile ulusal varlığı kurtaran ve kurtardığı yurdun yükseleş ve ilerliyişini (Cümhuriyet Halk Partisi) ile yürüten ve olgunlaştıran En Büyüğümüze sonsuz saygı ve teşekkürlerimizi sunarken izi üzerinde inan ve güvenle yürüdüğümüzü bir kez daha bildirmekle borcumuzu ödemeğe savaşıyoruz.

Orada İzmir'in işgalinden sonra hemen hemen kendiliğinden, hemen hemen bir birinden habersiz ve (İttihatçılık), (itilafçılık) ceryanlarından meydana alan ihtiraslarla ruhları çürümemiş olan bütün vatan evlatlarını içine alarak meydana çıkan (Müdafaai Hukuk) cemiyetlerinin mümessilleri toplanacaklardı...

Vatan tehlikesine karşı kendi şahıslarını tehlikeye atarak oraya gidenler zalim düşmanlarla birleşmiş, yurd sevgisini, yurd düşüncesini boğmağa girişmiş olan hain bir hükûmetin tuzağından korkmıyorlardı.

Sivas kongresi ile "Binbir Direk,, toplantısını mukayese etmek isteyenler oldu.... Fakat oraya gidenleri oraya çeken kuvvetin kıymeti ve mahiyeti pek az zamanda anlaşıldı. Atatürk Sivas'taki bu toplantıda yalnız bir program yapmış değil -şimdi dördüncü konresini yapan Halk Fırkasının sağlam temellerini atmıştı..... Birinci kongre -o zaman Davayı Millî denilen şekilde- basit fakat manası itibarile istihali geniş bir cehd ve cidal isteyen kısa bir program kabul etti, bnnun tatbiki için bir (temsil hey'eti) seçerek herkesi iş başına gönderdi.... Bunun yanında -yurdun her yandan birden hücumu uğraması halinde- ulusal bir ayaklanma, çeteler yaparak vuruşma plânı vardı ki bu plân gizli bir şeydi... Düşmanlar böyle bir harekete cesaret edemediğinden bu müşkül plânın tatbikına lüzum görülmedi. Faat hadisat o şekli iktisap etseydi Atatürk'ün o plânı -şüphe edilmemelidirki- gine bu günü yaratacakdı....

Birinci kongre -karakteri itibarile- yalnız müdafaai, yalnız mücadele esaslarına varan en canlı hakları prensip halinde istemişti. Ondan sonra ilân edilen (Misakı Millî) bunun) tahtında müstetir) dileklerin daha açık bir ifadesi olmuştur.

Hey'eti temsiliyenin toplanmasına muaffak olduğu meb'usanın İstanbul'da 16 Martta uğradığı baskın Mustafa Kemal'i ana kuvvetlerinden mahrum etmek amaçnıda gütmüş olabilirdi.

O baskını yapanlar -oradan dağıtacakları meb'uslarla- Mustafa Kemal'i kurutmuş olacaklarını zan etmişlerdi... O zaman bilinmiyorduki Atatürk'ün kendisi kurumaz bir kuvvet ve faaliyet menbaidir. [*]

[*] Atatürk' Meb'usan Meclisinin İstanbul'da açılmasını münasip gormemişti. Onu İstanbul'la irtibat tesisi kolay olan (Orhan Gazi) gibi bir yerde faaliyete sokmak istemişti... Buna Temsil hey'etinden ilk defa Rauf kapudan muhalifet etmiş ve demağöji sayesinde hu muhalefet kuvvetlenmişti...

Payitattaki baskın ve suikası Atatürk'ün, müdafaai ve teşekkül sahalalarının çevresinde Çerkez'lere yaptırılan kıyamla tamamliyerek Yunan istilasının önüne dikilecek bir millî hareketi köreltmek mümkün olacağını düşünmek Atatürk'den başkasının elinde bulunacak bir kuvveti körletmek için düşünülebilecek tedbirlerin en iyisi idi.....

*
*
*

Atatürk'ün hükûmeti Ankara'da -Sivas kongresinin yaptığı programla onun zeyli olan (Misakı Millî) nin haricinde hiç bir şey yapmıyarak, başka şey yapmağı düşünmiyerek (Nihai Zafer)i ihraz ettiği zaman ortada artık bir (Müdafaai Hukuk) meselesi kalmamış, müdafaai hukuk cemiyetlerinin harici düşmanlara karşı koymak vazifesi bittiği -yani yangın söndürüldükten sonra yıkılan evin çürüklerini ayıklayıp yeni bir ev yapmak sırası geldiği- için müdafaai hukuk cemiyetleri isimlerle beraber meselelerindeki hedefi değiştirerek (Halk Fırkası) oluvermişlerdi...

Bu istihalede programsızlık vardı.... Her taraftan: "Programsız fırka olur mu?,, denilmişti.. Şimdi anlaşılıyorki Halk Fırkası (Müdafaai hukuk cemiyeti) vaziyetinden çıktıktan sonra yapacağı işi bir müddet düşünmüş, bir sıra saymış, bir şey beklemişti. O sırada bir fırkanın normal programına girmeyecek şeyler başlandıktan sonra -üçüncü kongre- programını ilân eylemiştir.

1931 tarihli olan bu programın başlangıcında temel ve kaynaklarının neler olduğu zikredilmektedir. Şundan anlaşılıyorki bu program masa başında yazılmış bir şey değildir. on senelik tetkiklerin ve köklü ağaçların mahsulidir.

Halk Fırkası programını ilân etmeksizin, yalnız bir nizamname ile çalışırken liderinin serbest iradesinin eserlerini tehakkuk ettirdiği gibi teşkilâtının temellerini sağlam mesnetlere bindirmeklede meşguldü... O zaman fırka, (prensip)lerinin, ana fikirlerinin kılavuzluğile işleyordu....

*
*
*

Halk Fırkası programının ilânından evvel iki mühim ve karakteristik hadiselerinin karşısında kalmıştır. Birincisi terakki perverliğin tezahur ettirdiği Reaksiyondur; Bu reaksiyon prensiplere, ana fikirlere karşı idi.

İkincisi serbesliğin isbat ettiği hamlıktır.

Murakabasız ve vesayetsiz siyasetin anarşi hasıl edeceği ve böyle teşebbüsler inhilalı mucip olmayacak zamanın gelmediği anlaşıldı.

Bu iki müşahede Halk Fırkasına insiyaki tarzda vatani vazifesinin kat'î istikametlerini göstermiştir. Hüküm edilebilirki Halk Fırkası programını neşretmekte gecikmekle prensip ve iş bölümü itibarile kendisine bir yaver, bir yardımcı bulabilmekte kasdeylemiştir.

Fakat bu maksadın istihsalindeki uzaklık -gine insiyaki surette- Fırkayı üzerine aldığı işi yalnızca başarmakta devam etmeğe sevk etmiştir.

* *

Sekiz kısımdan ibaret olan program parlak vaidlerle süslü değildir. Bunda yalnız asıllardan ibaret fikirler ve emeller ihtiyatlı bir ifade ile' inkılap hareket ve ruhunun serbest inkişafını temin edecek köşeleri göstermektedir.

Bu program bu halile beraber yalnız yapıcı, yalnız ilerileyici kaidelerden ibarettir. Onda gerilikle adeta kat'î alâka edilmiştir. Onda menfilikten eser yoktur... O gözlerini ileri dikmiş, o kulaklarını arkadan gelecek seslere tıkamıştır... Onda -meselâ- teassupla mücadele edilecektir gibi bir söze tesadüf edilmez... O cihalet kelimesini ağzına almamıştır.

Siyasal ve soysal fenalıkları hiç tanımamıştır.. Bu itibarla menfi ve makûs bir tesir sezmeden amacına geniş kalple yürüteceği fırkasını, Ziya Gökalp'ın bir düstur olarak söylediği:

Gözlerimi kaparım

Vazifemi yaparım

Tarzında intizamla, ferağatle işletmeğe muvaffak olmuştur...

Fırkanın umdelerinin, teşkilatı itibarile vardığı noktadan -Dördüncü kongresinden sonra- daha ileri geçeceği şüphesizdir...

Ankara'da toplanmış olan mümessillerin üzerlerine yeni bir sabahın nurları serpiliyor... O sabahın doğuşu Halk Fırkasının yeni yeni hayırlı işlerini gösterecektir.

Ulus, yurdun yüceliklere erişilmesi yükünü üstüne almış olan Fırkanın büyük kongresini alkışlar ve Fırkanın göksünde barındığı Türk'lüğün yüreği olan Atatürk'ü -oğuz yollara sürüdüğü- yurd saygılarla selamlar.

9 MAYIS 1935

Sami Akyol.

4 Eylül 1919 da başlıyan kurtuluş ve ileriye atılış hareketinin 9 Mayıs 935 de dördüncü toplantısının tarihsâl günüdür. 16 yıl önce acun haritasından silinmek, istiklâl ve hürriyeti alınmak istenilen ulusu kurtuluş yolunda birlik ve bütünlükle savaşımaya çağıran ulu önder ulusa dayanarak inan ve güvenle başardığı kurtuluş savaşının sonunda kurtardığı toprakların üzerinde yarattığı Yeni Türkiye nin hür ve müstakil varlığı içinde 16 yıl sonra partisinin dördüncü büyük kurultayını tophyor.

16 Yıl önce ne yapacağımızı nasıl kurtulacağımızı onun eşsiz dehasından fıskıran hükümlerle övünmüştük. 16 Yıl önce Sivas Lisesinin salonunda toplanan kurultayda Anadolu, Rumeli Müdafaa-i hukuk cemiyetini kuran Ulu Önder o günden beri Türk ulusunun başı ve başkanıdır. Ve o toplantı bugün muvaffak izleri üzerinde Türkiye nin ünlü harınının C. H. Partisinin doğduğu ona gün olmuştur. O gün yurdun ve ulusun kurtuluş yolunu çizen O Büyük Baş bu gün kurtulan ve yepyeni bir varlık olarak yaşıyan Türkiyenin uluslar arası yaşayışta nasıl eşsiz ve her şeyden üstün bir varlık olarak yaşayacağı acunun her yünden en ileri ulusu olmanın yollarını çiziyor. 10 Yıllık Cümhurluk yaşayışımızda yapılanlar Atatürk'ten hız alan irdemizin gösterilen noktaya az zamanda erişip varacağına şaşmaz bir delildir.

Bu toplanış her hangi bir parti toplanışında değildir. Partimiz önderi gibi bir tarafı, bir duyusu, bir görüşlü ve yalnız özelliği Türk ulusuna verilmiş bir bütünlüğün adıdır.

9 Mayıs büyük parti kurultayı C. H. Partisinin 12 yıllık ünlü izlerini sevinçle göreceği ve yenilik atılışına yeniden daha güçlü bir hız vereceği siyasal varlığımızda tarihte büyük gün diye anılacak ve gelecek günlere yurd için ulus için ünlü başarıları hazırlıyacak günün adı olacaktır.

Kamuya kutlu olsun.

9 MAYIS ÖNÜNDE Afyonda Müdafaa-i Hukuk Kuruluş Günlerinde Hatıralar.

Afyon Saylavı H. Çerçel.

Benden ulusal savaş yıllarının Afyon için hatıralarını istiyorsunuz. Bu koca bir tarih olur. Bunu şimdi ben başaramam; size daha iyisi o günlere ait kısa kısa hikâyeler anlatayım.

İttihatçılar en son, kendi partilerinin ileri gelen Saylavlarından birini mutasarrıf olarak Afyon'a göndermişlerdi. Bu mutasarrıf bizi kongra günleri şafak vaktinde klube polislerle toplardır. Büyük savaşı kaybettik. Fethi B. Dahiliye nazırı oldu. Bizim yüzümüze artık mutasarrıf bakmaz oldu. O günlerde geri gelen Işıl oğullarıyla hüriyet ve itilaf kulübünü açmıştı. İnana bakın, zavallı partinin adamlarına bakın.

Baban oğullarından bir mutasarrıf geldi. Ben o günlerde İstanbul'da idim. Rahmetli hacı Muharrem Beyin dükkânında oturyorduk. Dükkâna ak sakallı bir hoca girdi. Afyon'lu arayormuş. O dükkânı bulmuş Afyon'lu arayışının sebebi mutasarrıftan bir mektup almış, San'atlar mektebi müdürlüğüne tayin olunmuşta memleket hakkında hazırlıklı gidecekmiş. Mutasarrıfın maktubunu çıkardı. Okuduk. Mutasarrıf yazıyor, "Burada yalnız kaldım iş danışacak kimsem yok. Gel beraber çalışalım.", Dahası var memleketi ittihâtçılar kaplamış. Benim adıma da yazmış. Ben çok ittihâtçi imişim. filân...

Hoca bizden daha bir şeyler öğrenmeğe başlamadan kendini kaybetmişti. Cübbesini çıkardı. Kollarını sıvadı ittihâtçıların kamla şöyle beş vakit abdes alacağım dedi. Ne ise hoca bu niyetle Afyon'a geldi. Mutasarrıfa akıl hocası oldu. Müsteşar oldu. Ama abdes almak değil teyemmüm bile edemedi. Sonra bir gün bana dert yandı: Afyon'a gelmeden patrikhaneden çağırılmışlar, Dramaya müftü yollayalım demişler. Karısı razı olmamış. Karı sözüne bakmışta burada sürünmüş..

Mutasarrıfa bakın, akıl hocasına bakın, o vaktin patrikhanesine bakın. Hangi birisine yanarsınız.

Bir mutasarrıf daha: Rum bir mutasarrıf. Bunu bir kere sokakta uzaktan gördüm. Bütün Afyon'lularda benim gibi uzaktan görmüşlerdir. Zavallıyı bir şeyler yapamıyor diye azlettiler. 114

Bunda da memleketin ağır başlılığını,

göreceksiniz.

Ah asıl şimdi komik mutasarrıfı göreceksiniz. Sebilürreşat gazetesinde kuvvetli din yazıları yazan, çok iyi Fransız'ca bilen ve konuşan bir mutasarrıf, yok bir jurnalcı, jurnalcılığını sonra söyleyeyim.

Bu adam, geldi hep işittik; bağırırı çağırır, bir sert on başı-o zaman Afyon'da böyle bir on başı vardı.- Bir gün hükûmette merdivenlerden çıkarken gözüne birisi ilişir. Hemen yerden temenna yanına koşar saygı ile koluna girer ve sürükliye sürükliye makamına kadar götürür. Baş köşeye oturtur. Hoş beşten sonra "geçenlerde Babîâli'den gelen mahrem bir emir hâkkında mütalanızı dilemiştim. Henüz cevap verilmedi., der. Nihayet anlaşılır ki bu zat maliye de birkâtiptir. Mutasarrıf bunu bilmem ne oğullarından Karabet ef. sanmıştır.

Bunun gününde İngilizler, Fransızlar, İtalyanlar pek çok kuvvetler getirmişlerdi. Hele İngilizlerin Bulgar ermenilerinden bir tercumanı bu mutasarrıfın bir âmiri keşilmiş, çok edepsizleşmişti. Hükûmetle çoktan ilişkisini kesen memlekete bu iki adam zorla çatup duruyorlardı.

Nihayet günün birinde mutasarrıf Nazillide Demirci efenin yanına gönderildi. O zaman bütün kâatlarını almıştık. Aman yarabbi neler neler yazmamış.

Meselâ : Biz bir akşam İzmir istasyonuna gitmiştik. tehlikeli dolaşmalar.. Bir sabah İngiliz tercumanı gelmiş : Diplomasi bir ziyaret..

Filan yerde iki arkadaş döğüşmüş çetelerin bsakını. Daha bilmem neler.

İşte baş'a hallerine gülmekmi ağlamakmi gerektiğini bilemiyeceğiniz serseriler. Fakat arkada memleket için için hem sessiz, gürültüsüz üzerine yapmakta idi.

Biraz da bu yandan hikâyeler..

Bugün hiç acı konuşmıyalım. İzmirin işgali, [düşmanın ilerlemesini.. flan hep bırakalım. Başka lâflar.

Fırka kumandanı Ömer Lûtfi karargâhını Erkmen dağlarına kaldırdı. Kızıl burnu geçince o dağlarda elli altmış kadar çadır görürdük. Elli altmış ben bugün diyorum. O zaman hep biz bu

çadırları sayısız, uçsuz, bucaksız görürdük. Kumandanın yanına her gün çıkardım. Sağıma soluma iyi de bakardım. Gözlüklerim de o zaman gözlerimde idi. Fakat çadırlar [yine bütün dağları kaplamıştı. O dağlarda şimdiki Erkmén tepeleri gibi değil Hima-laya dağları idi. Belki de daha büyük idi. İşte biz böyle görür-dük ve böyle inanırdık. Ya ingilizler onlarda öyle tercuman ca-susluk için kaç defa kızıl buruna kadar gelmiş daha öteye geçe-memişti. O komik mutasarrıfın kâatları arasında kaç telgraf gör-dük o da, ingilizlerde bütün dağı taşı asker görmüş ve hep babi-âlisine bu yolda yanıkmişti.

* *

—Mustafa Kemal paşa Sıvasa geliyormuş.

—Ee. soluğu İzmirde alır.

—Duydunmu? yeşil ordu yola çıkmış

—Ne kadarmış

—Yüz fırka

Yeşil ordu nedir nereden yola çıkıyor? yüz fırka ne kadar olur buraları sizin nenize lâzım. geliyormu? işte bize o gün bu kadarı lâzım

* *

Yeşilini morunu bırak. Türk oğlu hem de Afyonlu Ayvalıkta silâhı patlatmış, şurada burada yer yer cebheler kurulmağa baş-lamış. Yurt baştan başa kaynayordu.

* *

Memleketten İngiliz'ler, Fransız'lar, İtalyan'lar hep çıktılar, gittiler, gelmelerini memleket nasıl kayıtsızlıkla görmüşse, git-melerinede öyle baktı. Ne sevindi, ne yerindi. Memleketin gözü kulağı Sivas'ta idi. Başkası nesine gerek.

* *

İngilizlerle kimse görüşmezdi. Fransızlar bize çok sokulurdu. Hele bir sosyalist ihtiyat zabiti mektep hocası vardı. Fransız ga-zetelerinde bize dair ne kadar yazı çıkarsa keser öbek öbek ge-tirirdi. Bunlar ne kadar lehimizde idi. Ve Fransız siyaseti apacık ingiliz siyasetinin aleyhinde idi. İstanbul hükûmeti ise kendisini müttehid bir cebhe karşısında sanırdı.

* *

—Mustafa Kemal Paşa Ankara'ya geliyormuş.

—Oh! Düşman sağlam denizde.

Evet memleket böyle demeğe başladı. Mustafa Kemal Paşa da memleketi yalancı çıkarmadı.

9 MAYIS MÜNASEBETİLE

Partimizin Doğuşu, Yücelmesi

İzzet Ulvi Aykurt.

Afyon Saylavı.

Kos koca bir imparatorluk - ileriye gören ellerde olmamak, geçmişin kötü türelerine saplanarak gereği kadar yeniliklere ayak uydurmamak yüzünden - korkunç bir çatırdı ile yıkılmıştı.

Türk ulusu yuğuruluşundaki ululuğu yitirmemişti. Boynuna ve ayaklarına vurulan zincirlerin boğucu sesleri üstünden arslanlar gibi haykırdı : Kurtuluş için bütün gücü zincirleri zorlayordu.

Türkün batup gitmege, tutsaklığa boyun eğmeyeceğini keskin gözlerle çok iyi gören büyük Başbuğ ulusun başına geçti.

İşte her arı, duru yürekdeki bu kurtuluş inanı parti proğra-mımızın ilk yaprakları idi. Bu ateşli duygular başların ve yürek-lerin dokumaları içine hiç bozulmaz bir biçimde yazılmıştı, kazıl-mıştı. Bütün gözlerin, bütün gönüllerin kendisine yöneldiği büyük varlık ise partimizin ulu Başkanı idi.

Bu acunda her yaşayana varlığını korumak ana südü gibi bir haktır. Biz gönüllerimizi göz yaşlarımızla yıkadık, acının tasanın kırmızı alevlerinde kavrulduk, sevgi ve ümüdün kutlu güneşinden ışık ile inan aldık. Programımızın ilk yaprağında temiz kanımızın kızıl güllerile süsledik.

Yağayı, yurdu çigneyenleri Akdenize dökünce ilerileme, yük-selme yollarını açmağa artık sıra gelmişti. Bizi geri bırakan neler varsa büyük Önderin imiyle hepsi birer birer yıkılıyor, yerine yenisi konuluyordu. Devrimden devrime koşuyorduk. Yüz yıllara sığmayan bu devrimler karşısında bütün yad uluslar hem imreni-yor, hemde şaşırıyorlardı. Yurdu, Dusal ekonomiyi korumak için demir yolları ülkemizin her bucağına bir çelikten kol gibi uzan-maktadır. Fabrikalar yer yer yükseliyor. Siyasal bakımdan yüce işler görmekdeyiz. Tarih, dil çalışmalarile benliğimize kavuşmak-tayız. Ulusal kurumlardan, ulusal bankalardan büyük yararlıklar doğmaktadır.

Partimizin çalışmaları birer adama değil, yapılmış işlerdir; sözden daha artık olarak iş her gereğe karşılık vermektedir.

MÜDAFAAİ HUKUK CEMİYETİ

- Hindistan'dan Afyon'a Bir Geliş -

Faruk Şükrü Yersel.

Cumhuriyet halk partisi, Mayısın dokuzunda dördüncü büyük kurultayını topladı... 9 Mayıs bu bakımdan tarihî bir değer taşıyan sevimli ve verimli bir bayramdır...

İlk toplantısını Sivas'da, Atatürk'ün başkanlığı altında yapan ve o vakit Müdafaa-i Hukuk cemiyeti adile kurumlaşan bu parti, kendi varlığında, ezilmiş bir ulusun yeniden dirilip güçlenişinde temsil etmektedir... En yüce, en büyük ve göz kamaştırıcı mesuliyetleri, yigit bir atılışla omuzlayıp başaran ve Türk kamusunu her yıl yeni bir kazanç ve sevince kavuşturan bu partiye ait hatıraları anmak benim için öğündürücü bir iş olmuştur... Eğer bilgiç bir tarihçi olsaydım, Cumhuriyet Halk Partisinin kurum ve yürüyüşünü daha geniş bir alanda, daha salâhiyetli bir dille yazardım. Fakat ben, ancak bu partinin içinde doğmuş, bu partinin ışıklarıyla ruhunu beslemiş bir yurttaş olarak, kendi hatıralarımı anacak, bu suretle özümde çiçeklenen sevgiden bir saygı buketi demetliyeceğim...

1920 yılında idi... Kocaman bir İngiliz şilebi, bizi bir çekilmez safra gibi güçlkle taşıyarak Sirkeci rıhtımına atıvermişti... Çanakkale'den nasıl geçtiğimi, oralarda neler görüp duyduğumu anlatmak istemiyorum... Yalnız İstanbul'a çıkışla söze başladım, o kadar....

İstanbul.... Dört yıl önce, caddelerinde, öğrenerek ve diri adımlar atarak geçtiğim güzel, yeşil sevgili İstanbul, bizi bir öveyi ana unutkanlığıyla karşıladı... Üç yıllık ayrılığın içime doldurdu-

Yazılı programa gelince : Oradaki köklü düşünceler sırasile birer ikişer ülkede yer almaktadır.

Bir güneşden sonsuz göklere doğru fırlamışa benzeyen (altı ok) bizim için altı yönden atılmışlardır. Bu altı iz bizleri öyle yüksekliklere ulaştıracaktır ki sonlarına doğru varınca kendimizi bir çok ulusların üstünde göreceğiz.

Ne mutlu onlara ki derin bir inanla altı okun kurtarıcı izlerinden yürürler, yücelikten yüceliğe giderler.

duğu yanıklıkla diz çökerek öptüğüm bu toprakta, bin bir yabancı ayağın kirli izlerini görünce ne derin bir tasa duymuş, ne yaman bir acı ile ürpermişim.... Bahçe kapuya koştum, karşıma bir İngiliz polisi çıktı.. Ankara caddesine tırmandım, omuzlarıma bir Ermeni izcisi omuz vurdu.. Fatih'e atladım, gözlerimi bir Fransız bayrağı ısırdı... Umdüğünü bulamıyan bahtsızların sonsuz bunğunluğu ile, elime bir gazete aldım, oda benim vicdanıma tükürür gibi bir sürü kötü sözler savurdu.... Deli gibi idim.. Belkide deli olmuşum... Hindistan'daki esir ben ile, İstanbul'daki hür ben arasında hiç bir mesafe yoktu..

Gazinolarda viski, tramvaylarda pötijurnal, sokaklarda Rum bayrakları satılıyor, gözler Venizelos'un portreleri önünde baygınlaşıyor, mini mini çocuklar, koltuklarında incil, ve bunak Ferrit'le ortakları ceplerinde Vilsonun on dört prensibini taşıyorlardı...

Acaba ben, Hindistan'da, Belleri kasabasında idimde, bir rüyamı görüyordum... Çanakkale'yi, Anafartalar'ı düşündüm. Kütülmamare'yi hatırladım. Dobriç'e, Galiçya, Makidonya boylarındaki yenilmez ve üstün yaradılışlı (ben)i göz önüne getirdim ve yine İstanbul'a baktım... Burası, Mehmet'ciğin Türk'ün büyüklüğünün İstanbul'u olamazdı... Köprüden geçerken karşıma şatafatlı bir alay çıktı.. Durup bakdım... koşumları yaldızlı iki Macar beygirinin çektiği bir araba içinde gözlüklü ve kurumlu bir halife.... Fakat yanında... Yanı başında.... O arabanın varlığını tanımayan bir papazın... Füre adlı siyasa canbazının böğüren otomobili!.. Kendimden utandım. Hürriyetimden utandım. İnsanlığımdan utandım.. Ve hemen, geriye Sirkeci'ye döndüm.. Hiç olmazsa orada bir otel ve bu otelde beni anlıyan bir kaç hemşeri vardı... Yollarda, başı bozuk ve çılgın giderken, koluma bir el yapıştı... Gözlerime bir çift göz dikildi: esgi bir muallimim!...

— : Oğlum hoş geldin dedi,...

— : Hocam ellerinizi öpeyim dedim...

İçim kuraklaşmıştı... Acı ve tasa, bağrımnda bir zehir mantarı olmuştu... Delirememiş fakat delirebilmek için kendimi tokatlıyordum... Bana oğlum diyen bu Türk sesi, gönlümü çoşturdu... Ağladım.. Hınçkır hınçkır ağladım... Hocam iki elini avuçları ile sıkarak sordu:

— : Nen var oğlum...

— : Deliriyorum dedim... Susadım dedim... Türklük denen pınardan bir yudum su istiyorum hocam...

Koluma girdi... Beni, dolambaçlı yollardan, ihtiyar yapılı bir eve götürdü.. Ben yolda yalvarıyordum:

— : Hocam senki bana, mektepde iken, İrfan adlı pınardan avuç avuç sular içirdin... Senki bana, yurd severlik nedir, Türk'lük nedir öğrettin haydi.. Artık bu kuraklığıda bitir... Bana bir şey ver!...

Evden içeri girdik... Karanlık dehlizlerden geçerken kendimi eski Bizans'ın esrarlı saraylarından birinde sandım... En sonunda geniş basık tavanlı, küçücük pençereli bir salona ulaştık... Burada, onbeş Bay ve sekiz Bayan, uzun bir masanın dört yanına dizilmiş çalışıyorlardı...

— : Hocam bunlar ne dedim...

— : Dikkat et dedi...

Baktım... Bu yurd çocukları, bir sürü mavzer fişeklerini, çukulata paketi haline getirmeğe savaşıyorlar, hiç konuşmıyorlardı... Sonra hocam anlattı: bütün bu gençler, (Müdafaai Hukuk) cemiyetinin, İstanbul'daki şubesinin, $\frac{1}{50}$ Bölüğünden idiler.. Gördüğüm fişenkler, yahut mermiler -siz ne dersiniz deyin- çukulata şeklinde Anadolu'ya gönderiliyordu... Bu çalışan gençlerin hepsinin gözleride, içli yangınların alevleri ile parlıyordu... Burada Türk'lük den bir parça vardı... Türk'lük burada tanrısal ülküsü için ırkatlaşmıştı... Hocam, alnıma dudaklarını uzattı ve:

— : Haydi körpe vatan sever dedi.. Korkma.. İlerile.. Her Türk senden biraz daha çok gayretlidir...

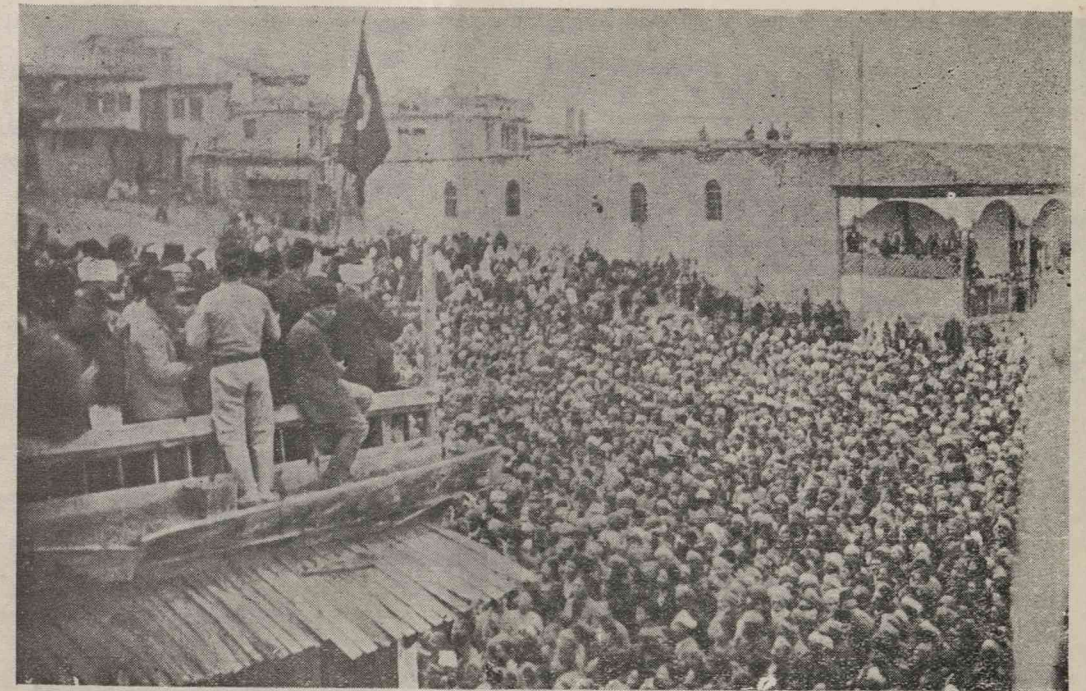
Anadolu'ya geçerken, kırlanğış vapuruna, Kızkulesi açıklarında iki İngiliz zabiti ile bir Türk polisi geldi.. Vesikalarımıza bakıyorlardı. Halbuki benim hiç bir vesikam yoktu ve kaçaktım... Rengimin uçtuğunu polisin bakışlarından anladım.. Bu kara kaşlı ve gamlı bakışlı adam, birden bire bana döndü:

— : Efendi., Neden nöbetini bıraktın dedi..

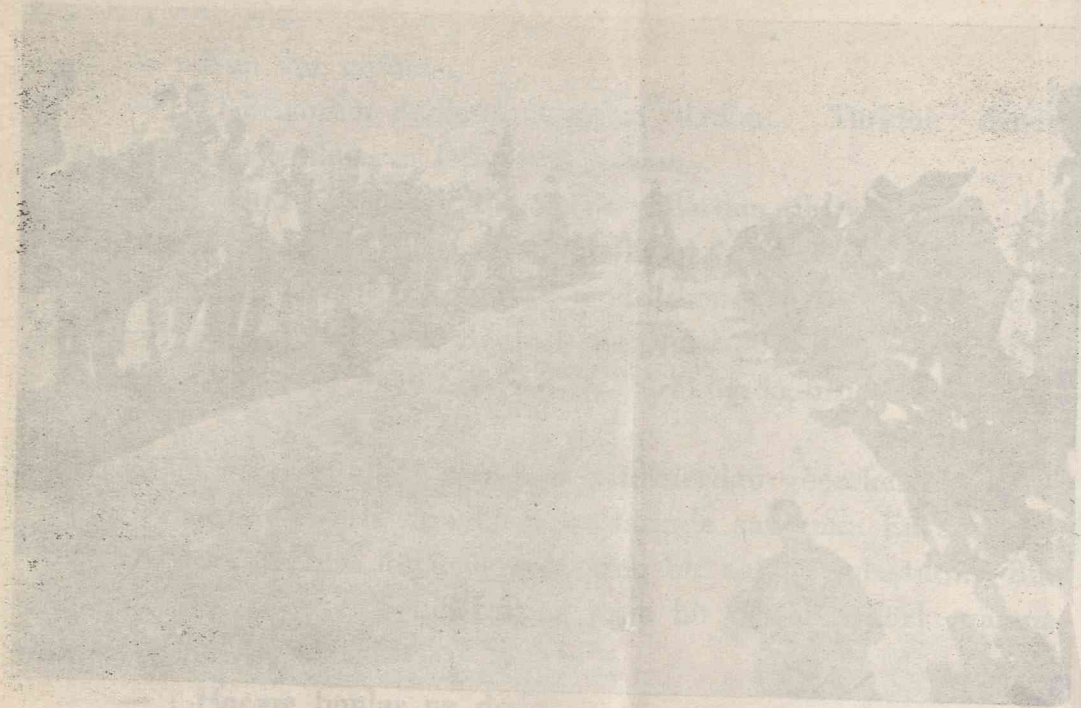
İngiliz zabiti, tercümanla bir şeyler sorunca, benim bir mahalle bekçisi olduğumu, onlar gibi benimde konturola geldiğimi söyledi..Abdal İngiliz bu sözlere inanarak arkamı sıvaşladı... Bir aralık ben polise sokuldum ve sordum:

Afyon müdafaai hukuk cemiyetinin kazalardan topladığı mücahitler Afyona girerken.

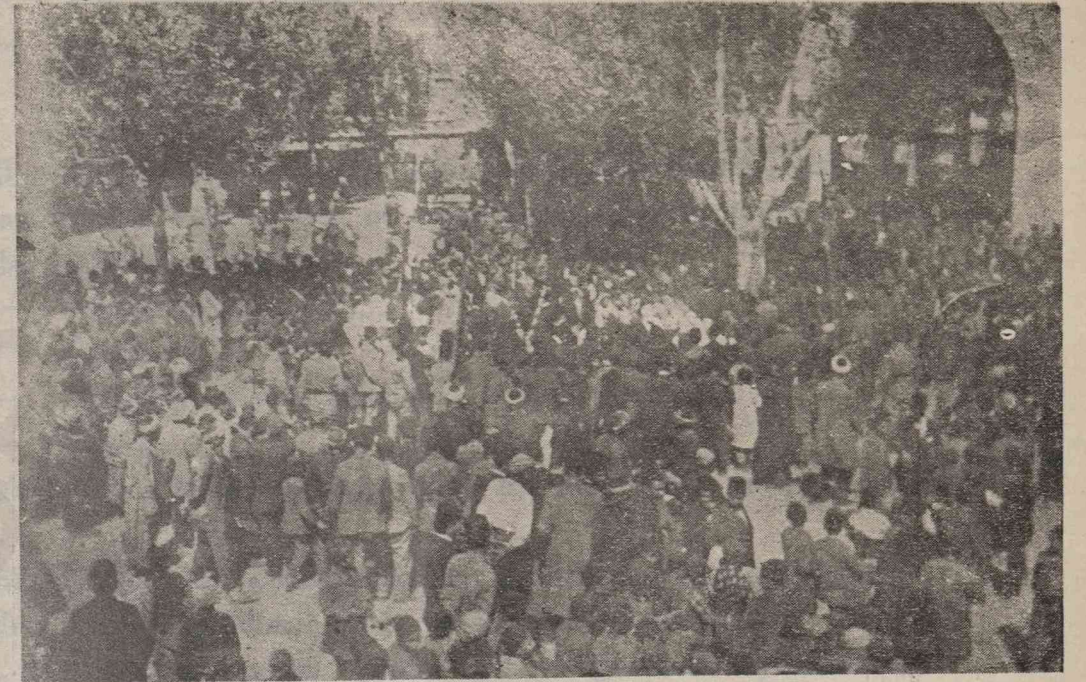
İzmir mitingi Paşa camii önünde.

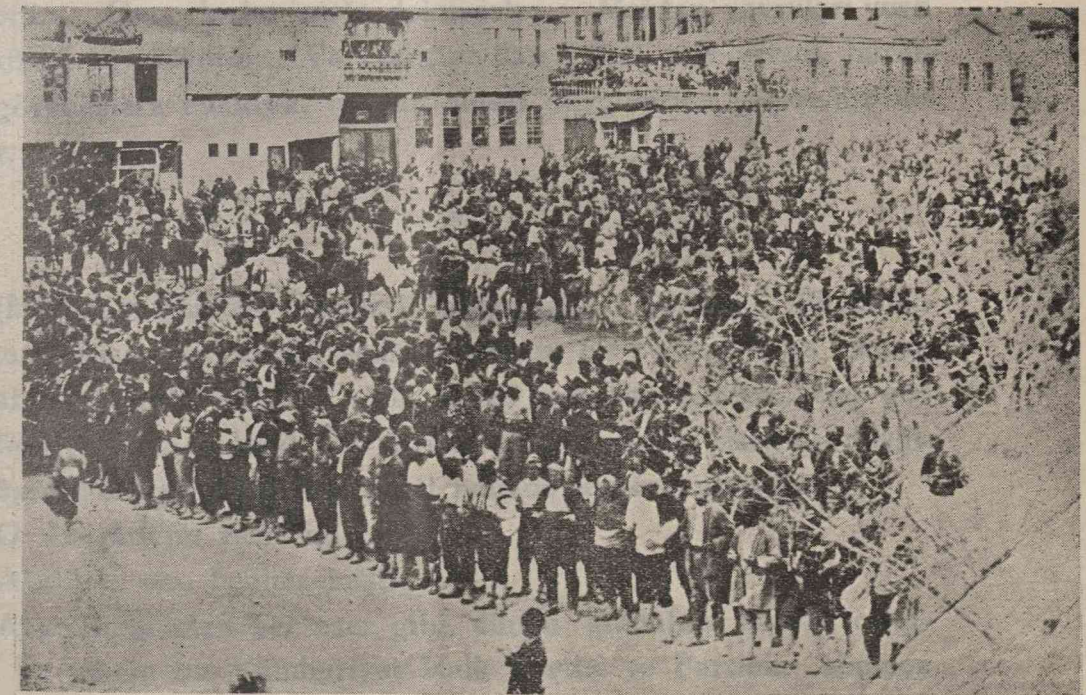
Afyon müdafaai hukuk cemiyetinin kızıları tarafından toplanan mücahitler. (Müdafaai Hukuk Cemiyeti)

Afyon müdafaai hukuk cemiyetinin kızıları tarafından toplanan mücahitler. (Müdafaai Hukuk Cemiyeti)

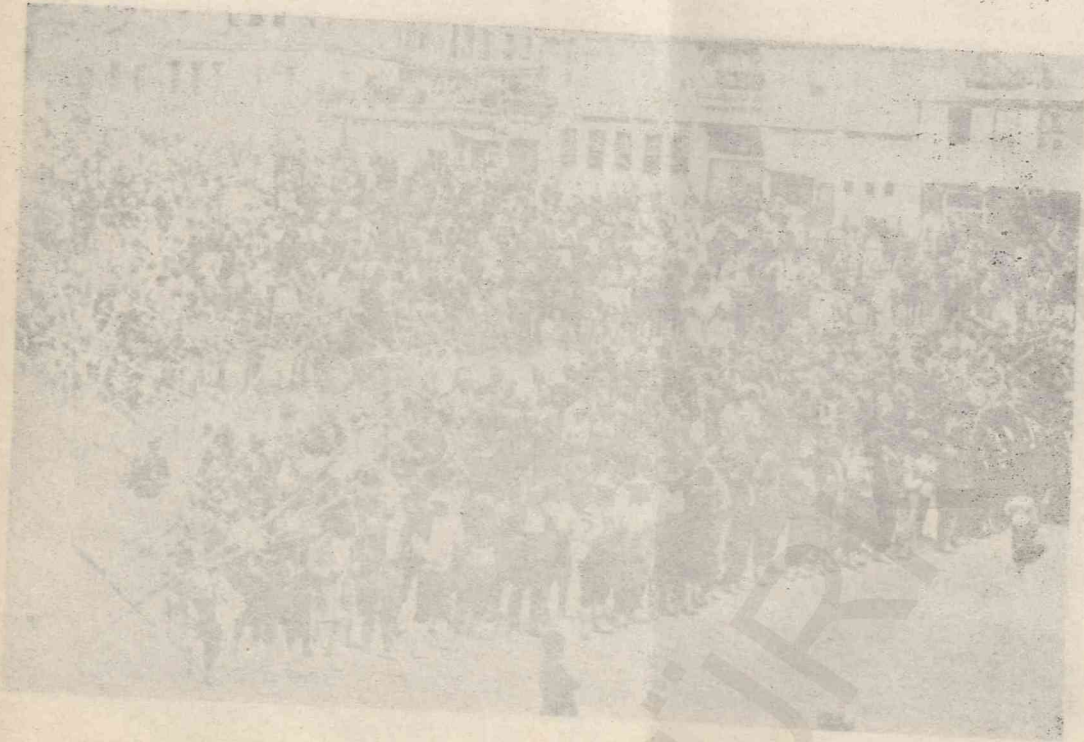
İmaret avlusunda gönüllü kaydı için yapılan toplantı.

Afyonda Müdafaai hukuk cemiyeti tarafından toplanan mücahitler.

İstanbul'da bulunan bir bina

Afyon'da bulunan bir bina

— : Siz kimsiniz?..

— : Ben İstanbul Müdafaa-i Hukuk cemiyeti azalarındanım dedi...

* *

Bursa'ya çıktım.. Param yoktu.. Hatta ceketimden başka hiç çamaşırim bile yoktu.. Ben ne yapacağım diye düşünürken yanıma bir delikanlı sokuldu:

— : Efendi esirmisiniz?...

— : Öyle

— : Sizinle cemiyete gidelim...

— : Pekiyi...

Yürüdüm... Yine bir bina.. Yine bir oda.. Yine çalışan adamlar...

Bana hemen bir araba tuttular... Bilecik boyundan Eskişehir'e oradan Afyon'a geldim.. Şehit ve zavallı babamla nasıl kavuştuk.. Bunu yazmıyacağım. Çünkü kimseyi ağlatmak niyetinde değilim. Yalnız bir noktaya dokunsam yetişir:

Afyon'da bir kurum var, tıbbi, İstanbul'da Bursa'da gördüm.. Uşak cephesine cephane, Kütahya ve Altıntaş mıntakasına asker gönderiyor... Bu cemiyetin idaresi altında kadınlar çorap örüyorlar,.. Genç kızlar sargı dokuyorlar.... Mektep yavruları yurd türkülerini öğreniyorlar.. Ve Hidistan'dan gelen esir yersel, bütün bu görüşlere bakarak, uyuşan ulusal duygularına, güç ve hız veriyor....

* *

(Müdafaai Hukuk) cemiyeti olgunlaştı.. Yürüdü.. Büyüdü... Önce döğüşen bir varlık, sonra kurtaran bir güç, daha sonra yaratan bir parti oldu... O, ilk hızını kamudan almıştı.. Her gücünde kamuda bularak bu yurttaki prensip tanır, sistemli, duygu düşüncesi ölçüye sığar, bir parti halinde kurumlanmıştır...

O Atatürk'ün eseri idi...

Atatürk, onu benimsemişti...

Atatürk'ün olan her eser gibi, dünün Müdafaa-i Hukuk cemiyeti bu günün bir Cumhuriyet Halk Partisi ve Partinin sönmez ışığı halinde tarihî vazifesine devam edecektir...

ACI GÜNLERİMİZDEN.

Salih Kesri.

1330 da başlayarak dünyanın dört bucağında beş sene olanca şiddetile süren genel savaş 330 da en ön Bulgarların silah yere etmesile tavsamağa ve onun ardınca Avusturya ve macaristanın. Osmanlıların, Almanların barış teklifleriyle bitime ulaşmıştı. Mondoros mütarekesi yapılmış koca vatan parçalanmış Türk'ün ordusu dağıtılarak silahı, topu velhasıl her şeyi alınmıştı.

Başta yıkılan saltanatın son baykuşu Vahdettin ve onun ürkek ve korkak hükûmeti her şeye boyun eydikten başka onlarla birlik olarak elde kalan son vatan parçasına ve o parça üzerinde eli ve kolu bağlanmış ulusuna saldırılarda bulunuyorlardı.

335 yılı başında esaretten dönüşle Afyon'a geldim. Birde ne göreyim? Bu doğum yerimde İngiliz, Fransız ve İtalyan'lar tarafından işgal edilmiş her kesin eli böğründe, boyunlar bükük istiklâlinden, istikbalinden ümitleri kesik ve tam bir ümitsizlik içinde sanki: can çekiyor, elim bir vaziyet... Kimi görsen ve kiminle dertleşsen alacağın karşılık bu gidişle bu sahipsizlikle bittik, mahvolduk, bu badireden silkinip kurtulmak bir çıkar yol bulmak için çareler araştırmaktan ibaretti. Bu acılar sanki yetmiyormuş gibi birde Ermenilerin, o yüzlerce yıldır koyunlarımızda beslediğimiz yılanların sağa sola sarkıntılıkları ve yanlarına aldıkları bir Fransız, ve bir İngiliz. ve bir İtalyan neferlerle küya silah aramak bahanesile Türk evlerine girmeleri ve ticarethaneleri basmaları ve türlü hakaret ve millî onuru kırmakta devamları sona varmıyordur.

Atatürk'ün kurtarıcı eli ve can verici sesi ufuklardan henüz görülmemiş ve duyulmamış olmasından her kes tam manasile bir ümitsizlik içinde çırpınıyordu.

Bir taraftan işgal kuvvetlerinin varlığını diğer yönden Ermenilerin nankörce saldırı ve baş kaldırışını çekemiyen yurd sevenlerde yavaş yavaş kaynaşmalar ve bu hal ile yaşamaktansa açık bir alınla ölmenin daha ön olacağı kanaatleri taşmağa başlamış olduğu sevinçle seziliyordu. Varlığından bu güne kadar hiç bir yat ve yabancıya boyun eğmiyerek varlığını kendi varlığıyla yaşatmış ve yaşatacak olan ulusumuz her yerde olduğu gibi Afyon halkı

nında da sır benliğinden ve öz kanının verdiği kudretten doğma bir silkinme ve uyanma baş göstermişti. Bu kalkınmayı verimli bir yola sokmak ve el birliğiyle yürütmek için bir kurumun varlığına kalmıştır. Halkımızın "ne duruyoruz silahlanıp dağlara çıkalım bu kötülüklere katlanmayız,, deyişleri artmış ve uyanık memleket gençleri harekete geçirilmişti. Muztarip halkın bu manevi ve maddi muzaharet ve isteğinin verdiği kuvvetle bir araya gelen arkadaşlarla gizli gizli toplanmalar dertleşmeler başlamış mahalli bir teşkilât ve müdafaa tertibatı esasları düşünülmüştü. Teşkilâtımız faaliyet ve inkişafına zahir olması dileyin ve yapılmasını kararlaştırdığı işler üzerinde konuşmak üzere Afyon'un garbinde ve beş altı kilometre uzakta bulunan Erkmen köyünün cenubundaki sırtta durağını kurmuş olan 23 üncü fırka kumandanı Bay Ömer Luffiye baş vurduk. Bizi çok güler bir yüzle karşılayan bu mühterem kumandana; halkın düşüncelerini ve ruhi hallerini ve ufak bir işaret beklemekte olduklarını anlattığımız anda esasen kendisinin böyle bir müracaatı beklemekte olduklarını andırır bir duruşla derhal gözleri parladı ve ellerimizi sıkarak bütün varlığı ve icap ederse silah kuvvetile de yardımda bulunacağını açık ve mert bir dil ile bizleri pekleştirdi.

Hele genç yaverleri Bay Subhinin o metin sözleri ve bilhassa bir İngiliz yüzbaşısının elli neferle gelerek Erkmen köyünde saklanan cephaneleri alıp kamyonla şehre getirmek için Kızıl burun mevkiine geldiklerinde yanındaki bir manga Türk eri ile bu elli İngiliz neferine karşı koyarak kendileri sağ oldukça cephaneyi bırakmayacakları üzerindeki şiddetli ısrar ve icbarları karşısında boyun eğmeğe mecbur olan İngiliz müfrezesi cephaneleri yine kendi ellerile ve taşıdıkları kamyonla soldan geri ederek eski yerlerine koydurduğu burada söylemeği ve adı önünde eğilmeği ulusal bir borç sayarım.

Aradan çok geçmedi Bay Ömer Lutfiyi durağında tekrar ziyarete gidilmişti. Yanında vazifesini hatırlayamadığım kaymakam rütbesinde Bay Naci adlı bir zat vardı. Uzun uzadıya konuşuldu. Ve -Reddi İlhak Cemiyeti- adile bir kurum yapılması kararlaştı. Bu karardan sonra olacak, işgalden evvel İzmir merkez kumandanı olan kaymakam Bay Arifinde Afyon'a geldiği görüldü. (Bay

Arif Afyon'ludur. Bayat nahiyesinde doğmuş harbiyeden çıktıktan sonra mülâzım ve yüzbaşılığını Afyon Redif fırkasında geçirmişti) kendisinin Afyon'lu olması dolayısıyla halk onu ve oda halkı pek iyi tanırdı.

Mumaileyhin Afyona gelmesi Türk halkını sevindirdiği kadar Ermenileride o derece acıya sevketti. Bu sırada Afyonda ikaz gazetesi çıkarılmağa başlandı, bu gazete ile propağanda neşriyatı yapılmakta halkın heyecan ve hareket duygularını besleyecek yazılarla çalışmakta idi. Bu yazıların işgal kuvvetlerine atup tutması ve Ermenilerin taşkınlığını bırakarak rahat oturmalarını bildirmesi muhitte kuvvetli tesirler ve akisler yaratıyordu.

Bu arada bir gün otuz kırk kadar atlı ile şehire gelen bay Arif hükûmet konağı önüne gelerek atdan enmişler ve atlarını demir parmaklıklara bağlayarak bakması için nöbet bekleyen jandarmaya tenbih ederek yanındaki kırk silahlı ile şehirde dolaşması ve nümayiş yapmaları Türklerin yüzünü güldürdüğü kadar işgal kuvvetlerinin de sindirmiş ve Ermenileride susdurmağa vesile olmuştu.

Reddi ilhak heyetini teşkil eden arkadaşlarca ve böyle bir teşekkülün mevcudiyeti gizli tutulmakta idi. Çünkü; komşu vilâyetlerin alacağı vaziyetler henüz anlaşılmamış bulunuyordu. Uzakta ve yakında olup biten şeyleri o zaman Afyon Posta ve Telğraf Müdürü olan ve milli teşkilatlara canla başla bağlı bulunan Bay Hadi ve posta nakliye memuru Bay Ali vastasile haber alıyorduk.

Ferit hükûmeti mütareke akıbinde -Anastas- adlı bir Rumu Afyon mutasarıfı olarak göndermişti. Az bir müddet sonra Anastas, -Mahir- adında Vahdettin ruhlu ve Anastasan kötü bir mutasarıfla değiştirilmişti. Bu hain her türlü milli kaynaşmaların aleyhinde ve elinden geldiği kadar imha ve dağıtılmasına çalışır ve İstanbulun zillet ve meskenet saçan emirlerine bağlanmış bir vatanlıydı.

İşgal kuvvetleri kumandanı ve Ermeni murahhasile baş başa ve el birliğiyle Türk ehalisine saldırıyor ve elinden gelen her türlü kötülüğü yapıyordu... Bilhassa memlekette' memliketin düştüğü bu acıklı duruş karşısında, çalışanlar onun en büyük düşmanı idi.

Onları yakalamak, onları yürüdükleri kutsal yoldan geri çevirmek ve kendi fikirlerinin, mensup olduğu damat Ferit hükûmetinin emirlerinin tatbik edilebilmesi için daima uyanık bulunuyorlar ve her tetbiri alıyorlardı... Fakat bu istiklâl düşmanları her hareketi ve tetbiri istiklâl aşıklarının daha üstün ve öncül hareket ve tetbirleri ile kırılıyor, alt ediliyor, yeni yeni millî kalkınmalar karşısında şaşırılıyordu.

Reddi ilhak heyetini teşkil eden arkadaşlar, vatan işlerinde her türlü tehlikeyi göze alarak çalışan Telğraf müdürü ve muhabereci arkadaşla münasebet tesis ettikten ve civar vilâyetlerin hareketlerine ve damat Ferit hükûmetile yaptıkları muhaberele ve aldıkları emirlerde günü gününe ıtlâğ kesbettikten sonra daha tetbirli hareket ediliyordu.

Birliği teşkil eden arkadaşların millî hareketleri karşısında ve halkın istiklâl uğruna her şeyi yapmak hususundaki azmi önünde mutasarıf Mahir, günden güne büyümekte ve alevlenmekte olan istiklâl ateşini söndürebilmek için kâfi gelmiyen kudretini ve her dakika çoğalan aczini artık tamamen anladığından damat Ferit hükûmetinden emirler ve tetbirler dileniyordu... Bütün zillet ve meskenetle bağlı olduğu işgal kuvvetleri kumandanından Ermeni murahhasından akıl danışıyordu.. Heyet memleketteki millî hareketin muvaffak olması için o kadar esassız tetbirler almıştı ve o kadar kuvvetli vasıtalarla malik olmuştu ki hükûmetin ve işgal kumandanının bütün hareket ve tetbirleri kırılıyor, emirleri hükümsüz bırakılıyordu...

Afyon'daki millî hareket artık olup yürümüştü.. bu sırada damat Ferit hükûmeti mutasarıf Mahir'e bir şifre veriyordu.. Bu şifrenin tarihi 14-9-335 ve numarası 2016 dır. Şifre mutasarıf Mahir'e verildiği mutasarıf Mahir tarafından halli icap ettiği halde heyet tarafından hal edilmiş ve tabiatile mutasarıf bu şifreden hiç haberdar olamamıştı... Şifreyi, bilhassa mahallî vaziyete ait olması ve millî hareketi söndürmeğe matuf bulunması ve ehmmiyetli bir tarih vesikası olması itibarile aynen aşağıya yazıyorum..

Numara 2 : B : 13 Eylül 335.

Bu gün diğer telğrafla tebliğ olunduğu gibi fırka kumandanı

azlonulmuştur. Yerine gelen Eskişehir'de olan zat ankara kumandanı tayin olunan ve elyem Eskişehir'da bulunan Hamdi Paşa ile birlikte hareket etmiştir. Jandarma kumandanının hemen İstanbul'a hareket etmesi umum jandarma kumandanlığından istenmiştir.

Ceza reisi ile Müddei Umumi keza Adliyenazırı beyfendiye ifade edilmiştir. Komite efradından oldukları iş'ar oluan eşhasın derdestile mümkün ise hemen icabının icrasile malûmat itası vesair yapılacak iş varsa derhal iş'arı.. 14-9-335. -Nazır Adil.-

Telğraftan anlaşılaçağı veçhile İstanbul hükûmeti artık Afyon'daki millî hâreketi söndürmek için imhakâr emirlerini vermekten başka bir çare bulamamış ve düşünememişti. Bundan başka daha bir çok vesikalar elde edilmişti, bunlardan artık mutasarıfın memlekette buludeuğu müddetçe daha bir çok ve alçakca hareketlere baş vuracağı anlaşılmıştı..

Erkmen tepelerinde kurdukları çadırlarda oturan ve daha önce bir nümayiş ile işgal kuvvetlerini ve taşkınlık yapan Ermenileri sindiren millî kuvvetler, bir gün mutasarıfın kapusu önünde gözüküverdiler... Mutasarıf tarafından hiç beklenilmiyen bu ziyaretçiler, mutasarıfı kendi aralarına almışlar götürüyorlardı.. Evvelâ Erkmen tepesinde kurulmuş çadırlarda biraz dinlendirdiler. Ve nihayet Antalya yolu ile kendisine -komite efradından oldukları iş'ar olunan eşhasın derdestile mümkün ise hemen icabının icrasile malûmat itası- diyen makama icabı böyle icra olunur...- diyerek yollayıvermiş ve şifreye fiil ile cevap vermiş oldular...

Artık vaziyet tebellür etmişti. Yapıcı, ve yaratıcı bir el; Sivas'ta toplanan kongrede dağıntık kuvvetleri tophıyarak yuğurmuş ve millî berabeliği temin eylemişti...

C. H. PARTİSİ KÖY VE KÖYLÜ

M. Z. Çerçel.

Bana, 9 Mayıs'ta çıkacak olan Taşpınarın seçgin sayısına "sende Cumhuriyet Halk Partisinin köy için yaptığı izleri yaz," dediler. Köycülük başlı başına bir iştir. Bunun için bilgi ister ben köycü değilim. Köycülüğten anlamam, ama Partimizin Halkçılık ve Köycülük yollarında yaptığı işleri anlasada anlatmasada her keşi övünçle görüyor.

Daha iyi: ekimden ve köycülüğten anlamıyan birinin eski ve yeni köy giderini karşılaştırması, köycü bir bilginin anlatımından ayrı bir değerde olur. İşte benim bildiklerim ve gördüklerim:

Ta, C. H. Partisinin anası olan (Müdafaai Hukuk) zamanında köylülerimiz üzerinde (Kuvayi Milliye) sözünün ne saygılı ve sevgili bir değeri vardı! İşte yeni doğan çocuğunun yorğanı "Millet malidir..," diye taşıdığı mermilerin üstüne ıslak kapmaması için örten köylü analar, işte kağnisile savaş yerine cephaneye taşıyan ihtiyarlar. Bunlar bu işleri yurd bağılılığı, Halk Partisinin sevgisinden başka niçin yaptılar? (Müdafaai Hukuk)un köylüye verdiği inan, ona gösterdiği sevgile düşman el birliğiyle haklandı. Yurd yabancı çizmelerden temizlenince Halk Partisi asıl adını aldı. Savaş sıralarında bu kâdar varını yoğunu esirgemeyen köylüyü herkesten önce düşünmek Halk Partisinin başlıca işi idi, öyle oldu. İlk adımda ondalığı kaldırdı. Ondalık köylüyü malarya mikrobu kadar yiyip bitiriyordu. Can yakan mültezimler köylüye etmediğini bırakmıyor, çok kerre ondalık, beşdelik, dördelik bile oluyordu. Köyün sırtından bu püsküllü deri kalktıktan sonra sıra başka şeylere geldi. Bir kerre yıllardan beri savaştan savaşa koşan köylünün beli bükülmüştü. Çoğunun elinde çift kalmamıştı. Tuhum bulamıyanları parasızlar, ekim avadanlıkları olmıyanlar vardı. Bir çok köylüler bunları ağalardan üç dört kat değerine alıyorlar ve bir türlü borçdan kurtulamıyorlardı. C. H. Partisinin hükûmeti bu noktaları dipli köşeli düşündü. Şu yapılan yardımı gösteren rakamlar uzun sözden çok daha kuvvetli şeyler anlatır.

İlk yıllarda 3 milyon kilodan artık tohum, 97000 baş çift, 500000 liralık tokum, koşum hayvanı, ekim avandanlıkları, ekim bakanlığınca 4000000 liralık yardım yapılmıştır.

Köyün işi, isteği biter mi? Ne kadar uğraşılsa daha çok gereğir. Köy odası, kavğasile, hayvanile her şeyile düşünmek gerekti. C. H. Partisi bir köy kanununu hazırladı bunu kamutaya onaylattı. Bu yasa ile köy yeni bir devre girdi. Gün geçtikçe köy eksikleri bu yasaya göre temamlanıyor. köyde sınır kavğaları bitmek tükenmek bilmez. C. H. Partisinin köye harcandığı emeklerle 15000 köyün sınırı çizildi. C. H. Partisi iş başına geçmeden evvel 790 köyde su tesisatı vardı. Bu 3000'e çıkarıldı, yine eskiden 664 köy odası varken 7000 oda ve konak yeri vardır.

Yine eskiden, yeni C. H. Partisi iş başına geçmeden köy yolları 11000 km. iken şimdi 40000 km. dir.

Şu rakamda dikkati kendine çekmeğe yeter: köy bütçelerinin 1931 deki yekûnu : 500000 liraya yakındır.

Hayvan cinslerini iyileştirmek köyün baş ihtiyaçlarındandır. Partinin hükûmeti bu yolda 3500 buğa, 1400 at, 150 koç ve teke damızlık almıştır.

Daha sayayım mı? Sıtma ile savaş, gezkin kocalar, yeni okullar, sağlık yoklamaları, Halkevlerinde dersler, tanışmalar....

C. H. Partisinin köycülük yolunda yapacağı işlerle yakın bir zamanda köylerimizin hepsini bütün toprakları ekilmiş, gürbüz ve iyi hayvanlarla; uyanık, okur yazar tok adamlarla; çarşısı, hamamı, okulası, kıratanesi, kütüphanesile bayındır ve şen göreceğiz. Yol bu işlerin başarılmasına doğrudur.

10
KURUŞ.